

9. *Astraea.*

Veliku shtemanie gosposke shlushbe
Maihinu plazhilo v nebesih dobée
Sa krulove, boune, sa vboge je prou
Sa lazne sa shene isvoleni stou.

10. *Orpheus.*

Musika v' vshesih je zartan lep glafs
Serze mi preusame zhloveshki v'sak zhafs
S musiko premagal sim borshte polée
Krailestvo nebeshku bo k lonu moje.

11. *Astraea.*

Posemelska visha, ta posvetni glafs
H' pesmam se nagliham h' nebeskim sen lafs
Zhe lih je poslushat na semli sladak
Na chori ne bode nebeskim le tak.

12. *Cicero ta sgovorni.*

Sgovorna befseda moi jesik tekozh
Potrebnim je dal srotizam pomozh
V'sih srotiz nu vdou jest ozha sim bil
Skus to sim ja nebefsa dobil.

13. *Astraea.*

Srotiz nu vdou si ozha ti bil
Sa posvetnu si vse leto sturil
De se bil spomnil posnetnu pustil
Dobizhek bi si bil nebefhki dobil.

19. *Astraea.*

Terpeli ste dosti sa posvetni dom
Sato ste dosegli posemelski lon
Bug urata sapreti sashafuje sam
Preposnu sem pridete jest vas na snam.

14. *Croesus ta bogati.*

Vefeliga kraja nu shpafsa na snam
Kateri s velikim ni blagam obdan
Ter raunu sdei meni na bodo doshli
Ti shazi nebeshki, kam bodo pershli

15. *Astraea.*

Nebeshko steso kemela na snash
To zesto paklensko bres luzhi posnash
Gvant skrinie shtimanie nu drugu blagu
Vise prasnú v nebesih bo inu голу.

16. *Galenus arzat.*

Kai tukei stoim, nu gledam nebu
Gdu urata sapreti podstopil se bo
Veliku sim taushent osravil ludy
Sai taka dobruta nebefsa doby.

17. *Astraea.*

Dobizhek je meihen, kai taku se sdish
Sam sebe osravi nar bulje sturish
Vrozhine v nebesih, nu merslize ny
Kie arzate priti se malu sgody.

18. *Plato, Aristoteles, Diogenes.*

Pohishtno slatu, svelizhana stran
Kateri dosezhi nam shenkai Bug sam
Mi smo terpeli mras, urozhino hudo
Letu nam k nebefsam pomagalu bo.

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Št. Rupert na Dolenjskem je jako velika in slovita župnina, ki je prej 23 podružnic imela, zdaj jih ima samo 8, namreč: Vesela Gora, Sv. Peter (Žumovec), Sv. Neža (Žalostna), Sv. Barbara (Okrog), Sv. Duh (Viher), Cirknik (Sv. Križ), Št. Kocijan, Sv. Rok.

Malokje na Dolenjskem je tako prijeten kraj, kakor je ravno Št. Rupertska okolica, nekdam tudi „Rožna dolina“ imenovana. Kamor se človek ozre, povsod se mu nov panorama odpre, in povsod je veliko radostne paše za oko. Skoro na sredi te okolice je župljanska vas, ki šteje 336 duš in v kateri stoji, kakor stara mati več stoletja stara cerkev s silno močnim, veličastnim in visokim zvonikom.

Štirje zvonovi donijo svoje ubrane glasove daleč na okrog; dva sta manjša, jako stara, jeden kakor cerkev, naj manjši je 149 let star, druga dva velika pa sta iz l. 1846. (od Ljubljanskega zvonarja A. Samasa) in sicer je veliki 44 cent. težak in ima jako sloviti glas. S skrbjo in s stroški faranov sta bila za časa pokojnega župnika Janeza Zupin-a vlita. Cerkev je vsa v gotičkem slogu in jedna najlepših na Kranjskem. V njej stoji

zraven novega kamnitnega altarja pravi stolp slonokosteni, v katerem so nekdanj presveto Rešnje telo shranovali — redka stvar. Veliki altar je največ iz sivega marmorja. V tej cerkvi je bilo poprej 7 altarjev; takratni župnik in dekan Vincencij Vovk je odpravil 4 altarje iz cerkve, nekaj v podružnice, nekaj pa pod streho, da je cerkvi dal pravo podobo. Zdaj so samo trije, stranska dva sta umetno zidana, kakor tudi leca. To se je vršilo vse pod vodstvom dekana V. Vovka, ki je umrl 13. sušca 1868. l. On ostane tu vedno v živem spominu. Skoro vse, kar je v cerkvi, je ta nepozabljivi župnik olepšal in popravil in tudi po podružnicah; na pokopališči je nova zala gotiška kapelica, novo gospodarsko poslopje in farovž, in kaj bi rekel — povsod je sled in živ dokaz njegovega nevtrudljivega delovanja, on je skoraj vse svoje dohodke za take reči potrosil. Resnične so bile besede že tudi umrlega gosp. Rozmana, dekana Trebenskega, katere je v svojem govoru na dan pokopa v cerkvi Sv. Ruperta govoril, da namreč: pod vsakim kamenom in opeko leži gotovo krajcar umrlega dekana, — ki zdaj počiva pred kapelico na pokopališči. — Bodi mu zemljica lahka! — Pod njegovim vodstvom se je Št. Rupert zelo olepšal okoli cerkve, kakor je tudi on ceste izpeljal po vrtih, kajti prej so morali po dolini voziti, da se je k cerkvi prišlo ali v vas. Kjer je zdaj lep farovski vrt, je prej stala grda mlaka. Pred vrtom stoji lepa kapelica sv. Ruperta. Postavil jo je zdanji župnik gosp. Alojzij Košir. Okolo lepe, velike župljanske cerkve stojijo lepe hiše, jedno nadstropje visoke, lastnina župljanskih posestnikov. Mimo teh hiš teče bistri potok Bistrica. Leta 1870. v dan 12. mal. srpana so skoro trije deli okoli župljanske cerkve stojećih poslopij pogoreli, kar je precejšnjo revščino vzročilo, kajti bilo je malo zavarovanih. Posebno dobrega dobrotnika se je izkazal pokojni grof Jožef Barbo, graščak Rakovniške in Dobške graščine tukaj, kateri je veliko stavbenega lesa pogorelcem podaril; pa tudi zdanji župnik gosp. Alojzij Košir je skrbno nabiral mile darove za pogorce, tako da je zdaj Št. Rupert lepši, kot je bil prej. Skozi vas Rakovnik teče mimo graščine tega imena potok Busnik, (v katerem so dobri raki). Zraven te vasi je graščina Rakovnik, dom pokojnega grofa Jožefa Barbo, kateri je v dan 23. nov. 1879. l. na Dunaji umrl. Počiva pa tu v rodovinski rakvi na pokopališči pod kapelico. Bil je deželni in državni poslanec — in blaga, domoljubna duša. Zadej za graščino se nahaja selo Nemška Vas. Tu so nekdanj Nemci stanovali in usnje strojili. Ne daleč od tukaj naprej je graščina Dob, katero ime je v slovenskem jeziku prvotno bilo, potem jo je kupil grof Watz, prezidal in prekrstil po svojem imenu — Watzenberg. — Grof Watz je pokopan zraven ceste blizo te graščine — bil je protestant. — Posebno lepo polje je tu in tudi lep smrekov gozd. Bolj na desno je zopet grašč. gozd z imenom Brezje — zadej so vasi: Praproče, Straže, Trstenik, selo Griljev Hrib. — Grad Kot bil je nekdanj last vitezov bar. Ravbarjev — potem je bil Hofferjev (ta rod je baje iz Tirolskega). Leta 1858. ga je kupil dr. Primož Dolar, c. kr. okrajni zdravnik — predelal (prezidal) l. 1859., zdaj je last Ferd. Dolarja (omenjenega šolskega dobrotnika). Stari Kot proti večerni strani od Vesele Gore je še zdaj poznati. — O tem gradu in o bližnjem studencu, do kamor se še zdaj pozná stezica, pripovedujejo, da je tekala graščinska gospodičina in ljudem branila po vodo hoditi. — Studenec je bil zelo čislan, blagoslovil ga je bil duhoven in se še zdaj imenuje žegnanka. Tukaj je bilo poprej veliko ribnikov. Tadanji graščaki so se zelo pečali z ribištvom in lovom. V gozdu Brezje se nahaja mnogo prekopov in gomil iz starodavnih rimskih časov.

Naprej čez lepo polje z imenom Povnica, komaj četrt ure, je lepa Vesela Gora — prelep razgled. Rajsko sočutje do lepe narave presune človeka, ko gleda v prijetno Št. Rupersko dolino in okolico, kakor tudi na nasprotno stran proti Mirni ali pa v Mokronog. Prijazen holmec Veselo Goro kinča prelepa cerkev v rimskem slogu s petimi kup-

lami in z dvema zvonikoma. Z visocih lin zvonikov donijo prijetno glaseči zvonovi, ne ravno veliki, vendar so bili v poprejšnjem stoletju največji v tej okolici, vлил jih je zvonar Luka Dimic v Ljubljani. Ta cerkev je prava umetnija zidarskega dela, tudi jedna najlepših na Kranjskem v tem slogu. (Glej v „Slovenca“, popis cerkvá na Kranjskem.) L. 1722. o Binkoštih so vogelni kamen v to cerkev posvetili — in iz prostovoljnih darov sezidali to cerkev imenitno božjo pot v prejšnjih časih. Imela je štiri duhovne, jezuite, misijonarje; včasih se je na dan čez 30 sv. maš opravljalo. Od vseh krajev so si ljudje hodili tukaj dušnega hladila iskat, celó Italijani, Štajerci, Nemci, Hrvatje in Madžarji; se vé da Slovencev domačinov je bilo največ. Od leta 1730. — 1790. so bili tu samostojni duhovni jezuiti. Ko so pa bile velike premene v cerkvenih rečéh za časa vladanja cesarja Jožefa, je tudi osoda te duhovne zadela in odvzeti so bili trije, le enega so pustili, da je opravljal ustanovljene sv. maše, pa tudi ta ni dolgo ostal na Veseli Gori; šel je v hribe, na Kal, kjer je zdaj podružnica Št. Janske župnine (Dvor). L. 1729. je bila ta cerkev sezidana in 4. septembra 1735. l. jo je posvetil tedanji prošt iz Rudolfovega, Jurij Ksav. Marot. Ta gospod je to cerkev Baziliko na Veseli Gori imenoval, in še dan danes ima to ime. Na tem griču, kjer je zdaj Bazilika, je bila poprej cerkvica ali kapelica sv. Marjete v kupli; kjer je zdaj altar sv. Jožefa. — Denarjev so toliko imeli prejšnji stanovalci na Veseli Gori, da so ga merili po bokalih in še celó po mernikih. Zdaj prebiva v prijaznih hišicah na tem prijaznem baziliskem holmcu 100 ljudi, ki se preživé s poljedelstvom. Samostan ali farovž, veliko poslopje, je zdaj lastnina grofov Barbovih; v njej stanuje zdaj vdova pokojnega F. M. L. barona Langa, ki je bil velik dobrotnik revežem. Altarjev je na Veseli Gori pet. Ob času božje poti, ko se je na dan po 30 sv. maš bralo, je bil tudi altar pod zvonikom. Ali zdaj je vse minilo, le v shodih ali tako rekoč o žegnanji, takrat še veliko potnikov pride in občudujejo zidanje te cerkve in pa slike na obokih, največ iz življenja sv. Frančiška. Dva prav imenitna in zeló dobro obiskovana sejma sta tukaj vsako leto, o sv. Gregorji, potem pa angeljsko soboto; priženejo veliko konj in goveje živine, potem pa raznovrstnega blaga, semen itd. Pri Veseli Gori pri Št. Rupertu zopet kinča na nizkem prav prijaznem peščenem holmcu križev pot z novo posvečeno (1879.) kapelico božjega groba. Ta kraj se močno obiskuje zlasti o velikih praznikih. V kapelici je tudi prav lepa podoba žalostne Matere Božje. Na drugi strani proti Mokronogu je tudi lepa iz brona vlita podoba Marije Device, ki jo je po oblubi postavil pokojni general Lang. (Dalje prih.)

Šolstvo na Štajerskem, zlasti na slovenskem delu v 18. in 19. stoletju.*)

a) Zasluge Marije Terezije za štajersko šolstvo.

Dočim je bilo v 17. stoletju vse utihnilo, kar zadeva šolo, začelo se je v 18. stoletju živahniješe gibanje na šolskem polju. Vender so bile šole, kjer je bila katera, v silno slabem stanu tudi še v začetku te dobe. Učitelji so deco poučevali v svojih malih hišicah in sobicah. Ali njih plača je bila tako pičila, da so se morali še s postranskimi

*) Odlomek iz „Politične in kulturne zgodovine Štajerskih Slovencev“ (rokopis I. L.). — Ta odlomek iz svoje zgodovine priobčujem iz tega namena, da bi mi č. gg. tovariši na Štajerskem poslali blagovolili kakove popravke in dodatke k zgodovini o šolstvu, predno knjigo v tisk pošljem. Vsaka šola ima že svojo kroniko in v njej zanimive zgodovinske drobtinice. Zlasti o šolah, katere so se ustanovile v 18. stoletju ali zgodaj v 19. veku, bi rad izvedel leto ustanovitve in druge znamenitosti. Prosim lepo!